

Kılhoğlu, M. E. (2026). Sahel bölgesi ve Türkiye. *Evliya Çelebi Siyasal Bilimler Dergisi*, (7), 1-21.

Araştırma Makalesi / Research Article

SAHEL BÖLGESİ VE TÜRKİYE

Mehmet Erkan KILLIOĞLU¹

Öz

Son on yılda Türkiye, Afrika ile etkileşimini önemli ölçüde artırmıştır. Bu çalışma, Türkiye'nin Sahel bölgesindeki katılımının stratejik motivasyonlarını ve evrimini analiz etmeye odaklanmaktadır. Birçok akademisyen için, 2000'li yılların başından bu yana Türkiye'nin dış politikası, Batı odaklı bir yaklaşımdan Doğu'ya dönük bir yaklaşıma kaymış olarak görülmektedir ve Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki faaliyetleri de bu değişimi yansıtmaktadır. Bu makale, Türkiye'nin jeopolitik tahayyülü ve 'merkez ülke' olarak ulusal rol anlayışının Afrika'daki ve ötesindeki politikalarını daha derinlemesine anlamayı sağladığını savunarak alternatif bir bakış açısı sunma amacındadır. Türkiye'nin Sahra Bölgesi'ndeki mevcudiyetinin, savunma, eğitim ve altyapı alanlarındaki vaka çalışmaları üzerinden inceleyerek, bu çerçevelerin Türkiye'nin medeniyet devletleri ve Afro-Avrasya alanında önder olma hedefi doğrultusunda yürüttüğü katılımı nasıl şekillendirdiğine vurgu yapmaktadır. Çalışma, ulusal rol kavramı ve jeopolitik hayal gücünün ülkenin motivasyonlarını analiz etmedeki açıklayıcı gücüne de değinmektedir. Ancak tüm bu girişimlere rağmen, bu durum Sahel'in büyük bir Türk ekonomik ve siyasi stratejisinin tam bir bileşeni olduğu anlamına gelmemektedir. İkili ilişkiler artmış olsa da hiçbir Sahel ülkesi Türkiye'nin Afrika'daki ilk on ticaret ortağı arasında yer almamaktadır ve Türk ticareti ile yatırımlarının çoğu Kuzey Afrika'da kalmaktadır. Ancak buna rağmen Ankara, Sahra'nın küresel ve bölgesel güçler arasında rekabetin kritik bir cephe haline geldiğinin farkındadır.

Anahtar Kelimeler : Türkiye, Sahel, Jeopolitik, Ulusal Çıkar, Ulusal Rol.

SAHEL REGION AND TÜRKİYE

Abstract

Over the past decade, Turkey has significantly increased its interaction with Africa. This study focuses on analyzing the strategic motivations and evolution of Turkey's engagement in the Sahel region. For many scholars, since the early 2000s, Turkey's foreign policy has been seen as shifting from a West-oriented approach to an East-oriented one, and Turkey's activities in Sub-Saharan Africa reflect this shift. This article aims to offer an alternative perspective by arguing that Turkey's geopolitical imagination and its understanding of a national role as a 'central country' provide a deeper understanding of its policies in Africa and beyond. By examining Turkey's presence in the Sahel through case studies in defense, education, and infrastructure, the study emphasizes how these frameworks shape Turkey's engagement in line with its goal of being a leading state within the Afro-Eurasian region. Although bilateral relations have increased, no Sahel country is among Turkey's top ten trade partners in Africa, and most of Turkish trade and investment remains in North Africa. Nevertheless, Ankara is aware that the Sahara has become a critical front in the competition among global and regional powers.

Keywords: Türkiye, Sahel, Geopolitics, National Interest, National Role.

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-mail: mehmeterkank@comu.edu.tr, ORCID:0000-0002-3146-2609

Başvuru Tarihi (Received): 21.03.2026 **Kabul Tarihi (Accepted):** 09.07.2026

Giriş

Son yıllarda, dünya genelinde Afrika'ya olan ilgi artmış, bunun sonucunda kıtadaki jeopolitik rekabet de şiddetlenmeye başlamıştır. Bu artan rekabette Rusya, Çin ve giderek artan bir şekilde Türkiye gibi ülkeler, birçok alanda etkilerini artırmaya çalışmaktadır. Özellikle Sahel bölgesinde, Fransa ve bir dereceye kadar diğer bazı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) politika yapımcıları, bu yeni aktörlerin mevcudiyetini Avrupa'nın "güney sınırı" üzerinde etkisini dengelemenin veya zayıflatmanın bir yolu olarak görmektedir (Ghanem, 2018). Bu kapsamda 1 Mart 2018 tarihinde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Moritanya'ya yaptığı bir ziyaret sırasında, Sahra ülkelerinden oluşan G5 terörle mücadele gücüne 5 milyon dolar yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir. Bu taahhüt, Türkiye'nin Moritanya, Çad, Gine, Nijerya, Benin, Gambiya ve Nijer ile bir dizi güvenlik iş birliği anlaşması imzalamasıyla aynı zamana denk gelmiştir. Türkiye'nin bölge ülkelerini destekleme niyetini vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin, Sahra ülkelerinin karşı karşıya olduğu tehdit ve tehlikeleri en iyi anlayan ülkelerden biri olduğunu ifade etmiştir (Donelli ve Cannon, 2025: 1). Bu açıklamadan sonra Türkiye'nin bu yeni bölgedeki diplomatik, ticari ve askeri dahil iç ve dış kamuoyu tarafından daha fazla bilinir hale gelmiştir. Eğitim, altyapı projeleri, kültürel ve dini programlar ve en son olarak istikrarsızlıkla boğuşan bir bölgeye yapılan silah satışları ile savunma alanında verilen destekle Türkiye'nin Sahel bölgesine olan artan ilgisi uluslararası kamuoyuna ilan edilmiştir. Bu durum, ülkenin Sahel bölgesinde ve genel olarak Afrika'da etkin olma isteğinin dışa vurumu olarak yorumlanmıştır (Donelli ve Cannon, 2025: 1).

Sadece 20 yıl önce Sahel ve daha geniş Sahra Altı Afrika'da çok az ilgisi olan bir orta güç olarak, Türkiye'nin kıtanın en görünür ve önemli dış ortaklarından biri haline gelen hızlı yükselişi kritik bir soruyu gündeme getirmektedir: Ankara, Sahra Altı Afrika'ya odaklanması ve ilgisi neden artmıştır ve bunu neden şimdi yapmaktadır? Bu soruyu yanıtlamak için çalışma, Türkiye'nin Sahel ile olan ilişkilerini şekillendiren daha derin jeopolitik ve medeniyet temelli faktörleri incelemekte ve böylelikle bölgeyi Ankara'nın Küresel Güney'deki değişen dış politikasını anlamak için bir test vakası olarak sunmaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 2).

Şüphesiz, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki artan rolü önemli akademik ilgi görmüştür (Kardaş, 2010: 115-136; Parlar Dal, 2012: 245-267; Tepeciklioğlu, Vreý ve Baser, 2023: 1-6). Bu konuyu çalışan akademisyenler ve araştırmacılar, Türkiye'nin Burkina Faso, Angola ve Kenya gibi ülkelerde artan mevcudiyetini genellikle 2000'li yılların başından bu yana Türk dış politikasının ana yöneliminden bir kopuş ve değişim olarak yorumlamaktadırlar (Sözen, 2013: 101-121; Haugom, 2019: 206-223; Kutlay ve Öniş 2021: 1085-1104). Bir diğer grup ise dış politika ajandasına eklenen bu yeni seçenekleri sadece Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yükselişinin bir sonucu olarak görme ve Türkiye'nin jeopolitik yeniden hizalanmasının bir sonucu olarak algılama eğilimindedirler (Talbot ve Magri 2018; Satanakis ve Süss 2021). Bununla birlikte, bu açıklamalar iki önemli sınırlamayla karşı karşıyadır: İlk olarak, Türkiye'nin daha önceki jeopolitik gerçeklikleri, Soğuk Savaş kısıtlamaları ve iç istikrarsızlık gibi faktörler, Ankara'nın aksini yapmak istemesine rağmen tarihsel olarak Afrika gibi bölgelerle etkileşimini sınırlamıştır. İkinci olarak ve buna bağlı olarak, AK Parti'nin dış politika çerçevesinin büyük bir kısmı, tarihsel kalıplardan tamamen uzaklaşmak yerine önceden var olan yapılar ve değişimler üzerine inşa edilmiştir (Aydın, 2013: 152-186; Donelli, 2020: 1-35).

Bu tarihsel faktörler göz önüne alındığında, 2000'li sonrası dönemindeki Türk dış politikasının 'yeni dönem' söyleminin ötesine geçmek ve altta yatan motivasyonları incelemek gerekmektedir. Buna uygun olarak bu çalışma, Türkiye'nin Sahel'deki angajmanının, uzun dönemde kendisini bir merkez ülke ve medeniyet devleti olarak algılamasının bir yansıması olduğunu ve bunun da daha geniş jeopolitik hayal gücü ile karşılıklı olarak şekillendiğini öne sürmektedir. Bunu yapmak için, Türkiye'nin dış politikasını analiz etmek amacıyla jeopolitik temelli bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Zira kutupsallık ve ulusal güç göstergelerine odaklanan geleneksel yaklaşımlar sınırlı açıklayıcı güce sahiptir. Bu yüzden araştırma daha ayrıntılı bir yaklaşım benimsemektedir. Jeopolitik temelli bir yaklaşım Türkiye'nin ulusal rol kavramıyla birleştirilerek, Sahel ve ötesindeki kimliği, niyetleri ve eylemleri hakkında daha kapsamlı bir analiz yapılması amaçlanmıştır. Bu bütünleşik yöntemin, Türkiye'nin jeopolitik stratejisinin karmaşıklıklarını ve bunun sonuçlarının analiz edilmesi sürecini kolaylaştırması beklenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin Sahel bölgesinde etkin olma isteğinin ardındaki motivasyonlarını, bölgedeki mevcut program ve çabaları, Sahel ülkelerinin Türkiye ile iş birliğinin durumunu ve diğer devletlerinin bu durumu nasıl tepki verdiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu amaçla hazırlanan çalışmada iyi analiz yapabilmek için Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca kaynaklar, bölge ile ilgili çalışmalar, kitaplar, makaleler ve haberler, ticaret verileri gibi resmî belgeler taranmış, bu sayede analiz birincil ve ikincil kaynaklarla desteklenmiştir.

Makale şu şekilde ilerlemektedir: İlk olarak, Sahel bölgesi ile kısa bir bilgilendirme yapılmakta, bunu Türkiye'nin jeopolitik tahayyül ve ulusal rol kavramlarının tanımlanması takip etmektedir. Takip eden bölüm, Türkiye'nin Sahel tahayyül tarihine odaklanmakta, bu konuyla ilgili literatürü taramakta ve bunları birlikte değerlendirmektedir. Birlikte, bunlar Türkiye'nin Sahel konusundaki jeopolitik tahayyüllerinin hem geçmiş hem de mevcut bu bölgede erişimi ve aktörlüğünü nasıl etkilediğini ve teşvik ettiğini göstermektedir. Dördüncü bölümde, Türkiye'nin Sahel ile olan etkileşimi üç örnek üzerinden sunulmaktadır: altyapı, eğitim ve savunma. Son bölüm ise sonuç kısmını oluşturmaktadır.

1. Türkiye'nin Jeopolitik Vizyonu ve Ulusal Rol Kavramı

Türkiye'nin Sahel bölgesine yönelik jeopolitik vizyonu ve ulusal rol kavramını açıklamadan önce Sahel bölgesi hakkında kısa bir bilgilendirme yapmak yerinde olacaktır. Sahel, Arapça kökenli bir kelimedir ve 'kıyı' anlamına gelmektedir (Türkçesi ile Sahil). Sahel, Kuzey Afrika'nın hemen arkasındaki Afrika'nın tam ortasına yer alan Batı'dan Doğu Afrika'ya kadar 5.900 kilometre uzunluğunda ve 300 km genişliğinde bir bölgeyi tanımlayan bir terimdir. Bölge, 12 ülkeyi kapsamaktadır ve 400 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır. Birleşmiş Milletler stratejisi (UNISS) tarafından tanımlanan Sahel siyasi bölgesi, 12 ülkeyi (Senegal, Gambiya, Moritanya, Gine, Mali, Burkina Faso, Nijer, Çad, Kamerun, Nijerya ve Eritre) kapsamaktadır. Bölge birçok zorlukla karşı karşıyadır. İklim değişikliği, kuraklık, çölleşme ve sel olaylarının artması ile yağış mevsiminin kısalması gibi faktörler aracılığıyla arazi, bitki örtüsü, su kaynakları ve gıda sistemlerinin daha da bozulmasına tehdit oluşturmaktadır. Sahel ekolojik bölgesi, son otuz yılda 50 ila 200 kilometre güney yönüne kaymış, bu da biyoçeşitlilik ve tarım arazisi kayıplarına yol açmıştır. Bu da bölgenin yoksulluğunu artırmış ve bölgenin marjinalleşmesini hızlandırmıştır. Bu durum sebebiyle bölge, hane halklarının geçim kaynaklarını zayıflatan, devletlerin egemenliğini ve istikrarını tehdit eden ve toplumsal barışı zedeleyen siyasi istikrarsızlık ile mücadele etmektedir. Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile etkileşimi, küresel jeopolitiğin ortaya çıkan çok kutupluluğunu yansıtmaktadır (Del Sarto ve Soler i Lecha, 2024: 1-27). Batı ve batı dışı kültürel, siyasi ve sosyal paradigmlar arasında yer alan bir devlet olarak Türkiye, benzersiz bir konuma sahiptir (Bilgin, 2009: 103-123; Keyder, 2016: 135-149). NATO ve OECD üyeliğine, AB'ye neredeyse ama tam olarak katılamamış olmasına ve Avrupa ile ABD ile güçlü ilişkilere rağmen, Türkiye'nin kimliği sıklıkla bölünmüş olarak görülür. Türkiye'nin çoğunlukla Müslüman kimliği, Orta Doğu'ya coğrafi yakınlığı ve Osmanlı imparatorluk mirası, doğal olarak bakışlarını doğuya ve güneye yönlendirirken, aynı zamanda kimlik ve aidiyet açısından kendini zaman zaman ne Avrupa ne de Asya'ya ait hissetmemesine de yol açmıştır (Edib, 1935; Kasaba ve Bozdoğan, 2000: 1-20; Akça, 2019: 3-8).

Türkiye, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşadığı derin ve yıkıcı tecrübe sebebiyle, ilk 75 yılı boyunca doğu ve güneye değil, Batı ile olan ortaklıklara odaklanmayı bilinçli bir şekilde tercih

etmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Soğuk Savaş ve bu dönemin dinamikleri Türkiye'nin dış politikasını ve dış politika seçeneklerini sınırlamıştır. Soğuk Savaş döneminde NATO üyeliği ve Sovyetler Birliği'ne olan yakınlığı Türkiye'nin önceliklerini şekillendirmiştir. Ekonomik krizler, 1960, 1971 ve 1980 darbeleri ve yüksek enflasyon ile şekillenen Türkiye'nin maddi kısıtlamaları, küresel düzeyde etkin olma yeteneğini büyük ölçüde kısıtlamıştır (Calis, 1995: 135-155; Tuncer, 1975: 206-224). Afrika özellikle, Türkiye'nin sınırlı kaynakları ve Afrika'nın daha derin bir angajman için kendi ekonomik ve politik teşviklerinin eksikliği nedeniyle politika öncelikleri arasında yer almamıştır (Robins 1997: 82-100; Aras, 2018: 29-45). Önemli bir dönüm noktası, Başbakan Turgut Özal dönemi ve 1980'li yıllar olmuştur. Bu dönemde dünya ekonomik sistemine daha fazla entegre olabilmek için gerçekleştirilen ekonomik liberalleşme ve siyasi reformlar, Türkiye'nin yeteneklerini uluslararası hedefleriyle uyumlu hâle getirmiş, psikolojik engellerini kaldırmasını sağlamıştır (Öniş, 2004: 113-134).

Bu tarihsel bağlam, Türkiye'nin 2005 sonrası Sahra Altı Afrika ile olan etkileşimini anlamamıza ışık tutar. Maddi güç göstergeleri ve kutupsal değişimler gibi yapısal açıklamalar bu değişimleri özetlemeye yardımcı olsa da tek başlarına yetersizdir. Eleştirel jeopolitik ve jeopolitik tahayyül gücü kavramı analiz için daha geniş kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye'nin ulusal rol tasavvuru ve kendisini bir medeniyet devleti ve Akdeniz Havzası ve Afrika bölgesinde bir lider olarak görme algısı, motivasyonları ve eylemleri hakkında ek bir bakış açısı sağlayabilir. Bu nedenle, bu kimlik odaklı çerçeve, Türkiye'nin Sahel gibi bölgeleri neden önceliklendirdiğini açıklamada daha büyük bir değer sunmalıdır.

2. Jeopolitik Tahayyül

Jeopolitik tahayyül, bir yerin, devletin veya toplumun uluslararası ilişkilerdeki rolüne dair jeopolitik vizyonları yansıtan dünyaya dair inşa edilmiş görüşlerdir (Mamadouh ve Dijkink, 2006: 349-366). Agnew (2004: 12) ve diğerleri (Brunn, 1998: 106-131; Güney, 2015: 96-114) tarafından önerildiği gibi, bu görüşlerin ortaya çıkışı büyük ölçüde modern devletlerarası sistemin kurulmasıyla çakışmaktadır. Bu sistemde jeopolitik, devlet gücünün zaman ve mekân üzerinden bir tezahürü olarak işlev görmüştür. Bunu yaparken hem iç politikayı hem de uluslararası alanı kapsamıştır. Bu odak noktasının merkezinde, devletleri ayıran somut ve soyut sınırlar yer almaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 4).

Modern jeopolitik tahayyülün dört önemli bileşeni vardır (Agnew, 2004). İlk olarak, küresel görülebilirlik, yani kişilerin ve devletlerin dünyayı tek bir bütün olarak görselleştirme yeteneği. İkincisi, zamanın mekân olarak ele alınmasıdır; burada mekân birimleri ayrılır ve “farklı zaman dilimlerinin temel nitelikleriyle, bloklardan birinin idealleştirilmiş tarihi deneyimine göre” tanımlanır (Agnew, 2004: 11). Bunlar ikili coğrafyalar ortaya çıkarır ve başka bir ikili seti somutlaştırır: benlik ve öteki tasavvurları ve anlatıları. Rönesans'tan bu yana cereyan eden bu ikilemeler arasında sanayileşmiş ve gelişmiş, zengin ile fakir, Komünist ile Kapitalist, Batı ile Doğu ayrımları yer almıştır (Kirsch ve Flint, 2015: 39-58; Ó Tuathail, 1997: 35-55). Ancak bunlardan önce, barbar ve Yunan kavramlarının ya da Antik Pers dilinde İran ile Turan'ın kavramsallaştırılması vardır. Bu uygulama, dünyanın coğrafyasını, modernlik, ilerleme ve gelişim açısından hegemonun sıradan modernliği ile kıyaslandığında tanımlanan bir dereceye göre hiyerarşik olarak etnosantrik biçimde organize etme eğilimindedir (Ó Tuathail ve Ó Tuathail, 2002: 21). Ayrıca ikili coğrafyaların ve jeopolitik hayal gücünün hem eski bir geçmişe sahip olduğunu hem de günümüzde büyük bir geçerliliğe sahip olduğunu gösterir. Dolayısıyla, Türkiye'nin Afro-Avrasya'daki coğrafi merkeziliği ve çoklu dünyaları birleştirme üzerine kurulu uzun tarihi anlatısıyla şekillenen, ısrarcı bir merkez ülke olarak kendini algılamasıyla uyumludur.

Modern jeopolitik hayal gücünün üçüncü bileşeni, devletlere yapılan vurgudur zira devletlerin toprakları üzerinde egemenlik yoluyla münhasır otoriteyi sürdürebilecekleri hayal edilmektedir.

Ayrıca, iç ve dış işleri ayrı ve farklı kurallara sahip olarak hayal edilir ve devlet sınırları, bir devletin toplumu ve toplumsal örgütlenmesinin sınırlarını oluşturur (Ó Tuathail, 2002: 21-22). Bu kavram, uluslararası ilişkiler (IR) teorilerinde realist ve liberalleştirici yaklaşımlarda aleni bir gerçek olarak kabul edilse de devlet merkezli yaklaşımlar genellikle aşırı basitleştirilmiş varsayımlara dayanır. İnşacılar ve postmodernistler bu yaklaşımla tartışmışlardır (Kelly, 2006: 24-53). Yine de özellikle çağdaş dış politika bağlamında, birçok kişi için jeopolitik hayal gücünün temel taşlarından biri olmaya devam etmektedir; zira jeopolitik, dünya politikasına jeopolitik bir bölünmüşlük ve bölgesel olarak tanımlanmış sınırlar ve kimlikler seti kazandırmak için rutin devlet yönetimi uygulamalarında kullanılmaktadır (Ó Tuathail, 2002: 22).

Son olarak, Agnew (2004) jeopolitik hayal gücünü bilgilendiren dördüncü bir bileşeni tarif etmiştir: egemenlik için çaba veya üstünlük arayışı. Bu durum, yine, devletleri ortaklıklar kurmaya, birbirlerini dengelemeye ve diğer hayatta kalma davranışlarına yönlendiren anarşik sisteme vurgu yapan büyük IR teorilerini andırmaktadır (Glaser, 2014: 157-166). Kısacası, jeopolitik, küresel mekânsal dinamikleri tasvir etmenin belirli bir yaklaşımı olarak karakterize edilebilir. (Ó Tuathail ve Ó Tuathail 2002: 22). Ancak, Rygiel'in (2002: 118-142) ifade ettiği üzere, Türk devleti, Türk milletinin tutarlı bir şekilde tanımlanması için ulusal kimliği inşa etmiştir. Bu durum, modern Cumhuriyet içindeki azınlıkları farklı derecelerde marjinalleştirmiş olsa da son yüzyıldır ulusal kimliği inşa etmede kullanılan temel strateji olmaya devam etmiştir (Keskin, 1998: 360-373; Ince, 2012). Bundan şu sonuç çıkar ki, jeopolitik tahayyül, bir devletin jeopolitik vizyonunu şekillendirmektedir.

Türkiye'nin Sahel ile mevcut ilişkilerinde, önceki araştırmalar Osmanlı tarihinin ve davranışsal coğrafya devriminin Türk jeopolitik hayal gücünü şekillendirdiğini göstermiştir (Aras ve Fidan, 2009: 193-215). Tekrar hatırlanan bu dönem, kısmen çevresel etkilerle, kısmen de Osmanlı döneminden hatırlanan Türkiye'nin gizli imparatorluk kimliğiyle şartlanmış zihinsel haritaların gelişimini teşvik etmiştir (Panossian, 2002: 121-146; Mansbach ve Rhodes, 2007: 426-458). Soğuk Savaş sırasında, iki kutuplu bir dünya ve iç sorunlarla sınırlanan Türkiye'nin dış politika elitleri, jeopolitik gerçekliklerini iki boyutlu olarak algılamış ve hayali imparatorluk kimliklerinden ziyade Batı ile ilişkileri önceliklendirmiştir, bu nedenle temkinli diplomasi uygulamışlardır (Hale, 2002; Hisarlıoğlu 2022: 49-74). Bu yaklaşım, Osmanlı dönemi güvensizlik ve kuşatma korkularının bir mirasından kaynaklanmıştır. Ancak buna rağmen, Ankara'nın 1974 Kıbrıs müdahalesi gibi cesur adımlar bile, maddi gerçekler tarafından sınırlanan gizli arzuları yansıtmaktadır (Karpas, 1975).

1980'lerden itibaren, Türk zihinsel haritaları giderek kimlik unsurlarına ve imparatorluk geçmişine doğru eğilim göstermiştir. Türk dış politika eliti, Osmanlı mirasını ve miras bıraktığı kimlik ve algıları yavaş yavaş yeniden hatırlamaya ve kullanmaya başlamıştır. Bunu yaparken, daha aktif ve aktivist bir dış politika söylemi benimsemeye çalışmışlardır (Kösebalaban, 2011). Ancak, Soğuk Savaş sonrası uluslararası dönüşümler devletlerin uluslararası sistem içinde daha fazla özerklik arayışını desteklese de içsel kısıtlamalar bu hedefe ulaşmalarını sıklıkla engellemiştir. Türkiye de bu durumdan münezzeh değildir. İç siyaset ve ekonomik durum, Türk çok yönlü dış politika projeksiyonunu onlarca yıl engellemiştir. Ama bu, Türkiye'nin milliyetçilik ve Osmanlı imparatorluk mirası ile karşılıklı olarak şekillenen jeopolitik hayallerine son vermemiştir (Donelli ve Cannon, 2025: 7). Bu dönemde Türk milliyetçiliğinin önemi, Türkiye'nin Türkçe konuşulan bölgenin kalbi olarak coğrafi algısının yeniden vurgulanmasına ve yeniden düşünülmesine yol açmıştır (Akdeniz ve Göker, 2011: 309-340). Türkiye'nin 1980'lerde eski Sovyet cumhuriyetlerine ortak bir Türk etnik kökeni, dil grubu ve kültür üzerinden ilk çıkışı, kısmen Amerikan teşviklerinin bir ürünü iken, 1991 sonrası hem Balkanlar'a hem de Orta Asya'ya açılımı, Osmanlı tarihi mirası ile uyumlu bir görüntü çizmektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 7).

1990’larda Osmanlı tarihî hafızasının kademeli olarak rehabilite edilmesi, Türkiye’nin jeopolitik hayal gücünün imparatorluk kimliğine doğru kaymasını teşvik etmiştir. 1997 ile 2003 arasında Türkiye’nin siyasi elitiyen yeniden biçimlenmesi de yeni dış politika elit gruplarının ortaya çıkışını hızlandırmıştır (Başer, 2015: 291-309). Bu gruplar, Türkiye’nin makro ve çok bölgeli projeksiyonuna coğrafi merkezîyet kazandırarak Türk zihinsel haritalarını yeniden şekillendirmeye çalışmıştır. Bu yüzden birçok akademisyen, Türkiye’nin dış politikasında 2002’de AK Parti’nin iktidara gelmesiyle başlayan bir kırılma olduğunu iddia etmektedir. Bu noktada Türkiye’nin 2000’lerin başında “pasif” olan dış politika bakışının, 2003’ten sonra “aktif” ve 2006 yılından sonra “proaktif” bir hal aldığı ifade edilmiştir (Çiftçi ve Ertugay, 2011:2, 7-11; Babacan, 2020:12).

Agnew’in dört bileşeninin Türkiye’nin jeopolitik tahayyül gücüne uygulanabilirliği, Türkiye’nin Sahra’daki etkileşimini anlamak için sağlam bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Aşağıda ele alınacak olan, Türkiye’nin Afro-Avrasya’da merkez ülke olarak kendini algılaması, küresel görselleştirme bileşenini yansıtmaktadır; zira Türkiye’nin dış politika elitleri, Türkiye’yi kıtaların ve medeniyetlerin bulunduğu merkez olarak gördüklerini açıkça ifade etmişlerdir. Zamanın mekân olarak kavramsallaştırılması, Türkiye’nin Osmanlı İmparatorluğu nostaljisini çağrıştırması bağlamında da yankı bulmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin Sahra gibi bölgelerdeki dış politikalarını, etkisi ve liderliği tarihsel bir süreklilik (hayali veya gerçek) içinde çerçevelemesine olanak tanır. Ayrıca, devletler ve egemenlik üzerindeki vurgunun, özellikle savunma, inşaat ve eğitim alanlarında kapasite geliştirme ve kalkınma çabalarını destekleme stratejisiyle Türkiye’nin Sahel’deki yaklaşımıyla uyumlu olması ve egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı duyan bir ortak olarak imajını pekiştirmesi dikkat çekicidir (Donelli ve Cannon, 2025: 7).

Son olarak, üstünlük peşinde koşmak, Türkiye’nin hem küresel hem de bölgesel düzeydeki hedeflerini desteklemiştir. Bu çerçevede Türkiye, “Türkiye Yüzyılı”nı ve “Türkiye Eksenini”ni kurmayı amaçlamaktadır (Ministry of Foreign Affairs of Türkiye, 2023). Bu motivasyon, Türkiye’nin Sahel gibi bölgelerdeki dış politika yaklaşımında ve kendisini anti-kolonyal bir devlet ve Küresel Güney ülkesi olarak konumlandırmasında kendini göstermektedir. Ancak bu durum diplomatik ve uluslararası olan yansıması Ankara’nın Paris ile giderek soğuyan ilişkileri olarak görülmektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 7). Bununla birlikte, Türkiye’nin jeopolitik hayal gücünde hâlâ eksik olan kritik bir unsur vardır; Türkiye’nin ulusal rol tasavvuru. Güney ve Gökcan’ın (2010: 23) ifade ettiği gibi, eğer jeopolitik vizyon, bir devletin ne tür jeopolitik hayal güçlerine sahip olabileceğini belirleyen başlıca unsur, o zaman bu, bir devletin ulusal rol tasavvuru ile doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle, bir sonraki bölümün konusu bu durum olacaktır.

3. Ulusal Rol Kavramı

Ulusal rol kavramı genel olarak, bir devletin küresel arenadaki rolü, sorumlulukları ve kimliği ile ilgili öz algısı olarak tanımlanabilir. Bir devletin ulusal rol kavramı hem süreklilik hem de dinamizm gösterebilir ve genellikle dış politika hedeflerini ve eylemlerini etkiler (Wish, 1980: 532-554). İlk olarak Holsti (1970: 233-309) tarafından ortaya atılan ve daha sonra diğer dış politika akademisyenleri tarafından genişletilen (Hollis ve Smith, 1986: 269-286; Walker, 1987), ulusal rol kavramı teorileri bir devletin genel karar alma süreçlerini, normlarını, taahhütlerini ve kalıcı uluslararası sorumluluklarını etkileyen faktörleri tanımlar. Ulusal rol kavramı, politika yapıcılarının devletleri için uygun görülen kararlar, yükümlülükler, kurallar ve davranışlara dair yorumlarını kapsar (Adigbuo, 2007: 83-97). Bunlar, bir devletin uluslararası sistem veya alt bölgeler düzeyindeki çerçeveler içinde yerine getirmesi gereken sürekli işlevleri ortaya koyar. Türkiye örneğinde, bu işlevler tarihsel deneyimlerini, kolektif hafızalarını ve coğrafi merkezîyetine dair yorumlarını sürekli olarak yansıtmıştır (Volkan, 2000: 931-953; Cantir ve Kaarbo, 2012: 5-24). Başer (2015: 291-309), Pehlivanurk (2019: 105-126) ve Cannon ve Donelli (2024: 295-310) gibi akademisyenlerin çalışmalarına dayalı olarak, Türkiye’nin ulusal rol anlayışını yönlendiren

düşüncenin merkez ülke rolü oynama isteği yönlendirmiştir. Bu ulusal rol kavramı, Türkiye'nin hem jeopolitik hayal gücünü hem de jeopolitik değişimlerini açıklayan birincil değişken olarak tanımlanabilir. Bunun nedeni, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politika kararlarının alınması sürecinde, Afro-Avrasya bölgesi ile olan tarihsel ve kültürel bağlarının etkili olmaya başlamasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak Türkiye, dış politika öncelikleri ve amaçlarını belirlerken bu durumu da dikkate almaya başlamıştır ve bu yeni dış politikasının Afrika'ya yönelik kısmı bu yeni konjonktür tarafından şekillendirilmektedir (Gokay, 2015: 44-49).

Türkiye'nin ulusal rol kavramı kapsamında bir merkez ülke ve medeniyet olma iddiası, belirli yönetim ideolojilerinin ötesine geçmiş ve köklerini kalıcı tarihsel ve coğrafi gerçekliklere dayandırmaya çalışmıştır. Bu coğrafi merkezizetçilik, çeşitli medeniyetler arasında liderlik ve aracılık algısını geliştirmiştir. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti, Bizans İmparatorluğu'nun birçok özelliğini kendine uyarlamış ve kullanmaya devam etmiştir. Zira Afro-Avrasya'nın kesişim noktasında, İstanbul'da hükmetmenin getirdiği gücü anlamışlardır (Yelçe, 2021: 143-167). Osmanlı zihniyeti doğal olarak doğuya (ve güneydoğuya) ve batıya doğru akmış; bu durum, 16. ve 17. yüzyıllarda üstünlük Batı Dünyasına geçmeye başlayana kadar da devam etmiştir.

Daha önce de ifade edilmiş olduğu üzere, Türkiye'nin ulusal rol konsepti hem süreklilik göstermekte hem de Osmanlı tarihinden şekillenen, daha sonra (hiç uygulanmamış) Sevr Antlaşması'nın yarattığı travma ve Türkiye'nin Batı ile süregelen ama rahat olmayan ittifakı tarafından biçimlenen aşamaları içermektedir (Pehlivan Türk, 2019: 105-126). Coğrafi merkezilik ve farklı medeniyetlerle tarihsel etkileşimler gibi sistemik faktörler, bu ulusal rol konseptini birlikte pekiştirmiştir. Maddi kısıtlamalara rağmen Türkiye'nin ulusal rol konsepti, yalnızca çağdaş güç göstergeleriyle uyum sağlamak yerine, tarihsel olarak sahip olduğu ve yeniden inşa etmeye çalıştığı vizyonunu yansıtmaktadır (Cannon ve Donelli, 2024: 295-310). Ulusal rol kavramındaki bu süreklilik iddiası, Türkiye'nin ulusal rol kavramını ani değişimlerin bir sonucu olarak değil, medeniyetinin merkeziliğinin evrimleşen bir ifadesi olarak ortaya koymaktadır. 1980 darbesinin ardından tanıtılan ve 2002'de AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonra pekiştirilen Osmanlı geçmişinin ve Türk kimliğinin İslami karakterinin rehabilitasyonu, konuyu çalışan uzmanlar tarafından bu süreklilikten sapmalar değil, onun uzantıları olarak görülmektedir. Daha önce bir köprü ülkesi olarak çerçevelendiği noktadan, Türkiye giderek Afro-Avrasya makro-bölgesinin merkezi ülkesini konumuna kaymaya çalışmaktadır (Başer, 2015: 291-309). Bu ilerleme, Sahra Altı Afrika'ya yönelimi de dahil, Türkiye'nin dış politika yöneliminden bir sapmayı değil ulusal rol kavramının mantıksal bir evrimini temsil etmektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 9).

Bu yüzden Türkiye'nin ulusal rol ve çıkar kavramı, bu kavramı şekillendiren ana etmenler ve süreklilik ne temelde dini ne de emperyal nostaljiye dayanmaktadır. Bununla birlikte, Osmanlı mirası farklı dönemlerde farklı şekilde hatırlansa da, etkili olma ve etkinlik anlatısını sürdürmektedir. Türkiye İslam'ı üzerine bir akademisyene göre, Türkiye bir medeniyet devleti olarak ve Türk kimliği ile dış politika pratiği çerçevesinde, geç Osmanlı İmparatorluğu'nun halifelik makamı olarak taşıdığı sorumluluk bilinci ve Müslüman dünyasındaki liderliği, bu rol kavramının temel unsurlarını oluşturmuş ve Cumhuriyet döneminde yeniden yorumlanmıştır. Osmanlı emperyalizmini reddetmelerine rağmen Kemalist elitler, Türkiye'nin Doğu ile Batı arasında modern, laik bir köprü olarak benzersiz rolünü vurgulayarak bu merkezilik duygusunu sürdürmekten de vazgeçmemişlerdir. Benzer şekilde, AK Parti içindeki muhafazakâr İslamcılar, bu rol kavramını İslami ve sömürge karşıtı dayanışma ile uyumlu hale getirmek için çalışmış ve yeniden yorumlamışlardır. Böylece, ulusal rol kavramı ve devamlılığı, Osmanlı, Kemalist veya İslamcı herhangi bir tek ideolojik çerçeveden ziyade Türkiye'nin coğrafi merkeziliğine ve liderliğine duyduğu kalıcı inanca dayanmaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 8). Bu nedenle, modern Türkiye'nin kurucusu olan Atatürk'ün başkenti İstanbul'dan Ankara'ya taşıma kararına

rağmen (böylece Anadolu'nun yeni Türkiye için merkeziliğini vurgulamayı amaçlamıştır) İstanbul, Osmanlı öncesi, Osmanlı dönemi ve Osmanlı sonrası ihtişam ve gücün izlerini barındıran metropol olarak kalmaya devam etmiştir. Kısacası, Türkiye'nin siyasi elitleri, Konstantin ve Fatih Sultan Mehmet'in bildiğini tekrar etmektedir: merkezin kontrolü, yöneticilere jeopolitik avantaj ve bitişik Afro-Avrasya bölgeleri üzerinde etki sağlama yeteneği sunar (Ulusoy 2024: 1-18). Bu anlayış, günümüz Türkiye'sinin dış politikasını şekillendirmekte olup, günümüzde "Türkiye'nin Yüzyılı" ve "Türkiye Eksen" gibi kavramlara fikri zemin hazırlamaktadır (Ministry of Foreign Affairs of Türkiye, 2023).

Türkiye'nin Sahel ile etkileşimi bu nedenle, onun jeopolitik tahayyülü ve ulusal rol kavramı perspektifiyle en iyi şekilde anlaşılabilir; bu, Afrika-Avrasya alanında bir medeniyet devleti ve merkez ülke olarak süregelen vizyonunu yansıtmaktadır. Bu yeni bir olgu değildir; Libya, Tunus ve Cezayir gibi ülkeler ve hinterlandları üzerinde Osmanlı hâkimiyeti dönemine kadar uzanan anlatının bir parçasıdır (Chérif, 1999: 233-261). Türkiye 2016 darbe girişimi ve ardından gelen ekonomik krizler sonrası önemli iç zorluklarla karşı karşıya kalırken, tarihî anlatılara ve coğrafi merkeziliğe dayanan ulusal rol kavramı ve vizyonu direncini korumuştur. Özellikle, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ve Sahel bölgesine yönelik temasları, maddi gerçekliklerin sınırlı olduğu bir dönemde bile bu rolün hem devam ettiğini hem de derinleştiğini göstermektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 9-10).

2000 yılından bu yana, Türkiye'nin jeopolitik tahayyül gücü ve ulusal rol kavramı giderek daha fazla uyum sağlamış ve stratejik ve dış politika kültürüne derinlemesine yerleşmiş zihinsel haritaları yeniden şekillendirmiştir. Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'ya yönelimi, kendini bir medeniyet devleti olarak algılamasının bir evrimi olup, uluslararası sistemdeki iyileşen maddi yetenekler ve fırsatlar tarafından mümkün kılınmıştır (Öniş ve Yılmaz 2009: 7-24; Cannon ve Donelli, 2024: 295-310). Bu angajman, Ankara'nın Sahel'i etki alanının doğal bir uzantısı olarak görmesinin sonucudur. Bu zihinsel haritaların Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki, özellikle de Sahel'deki stratejilerini nasıl yönlendirdiğini anlamak, bir sonraki bölümün odak noktasıdır (Donelli ve Cannon, 2025: 10).

4. Türkiye'nin Sahel'de Etki Kurma Girişimi

Türkiye'nin Sahel'e olan ilgisi yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyıl boyunca Akdeniz havzasında askeri gücü sayesinde etkili olmuştur. Bu durum gerek Kuzey Afrika'da gerek Kızıldeniz ve Doğu Afrika sahillerinde gerekse Batı Hint Okyanusu, Güney Arabistan sahilleri ve Basra Körfezi bölgelerinde kontrolün Osmanlı İmparatorluğu'nda olmasını sağlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak sömürgecilik faaliyetlerine girişmek isteyen Portekiz ve İspanya Afrika'nın bazı bölgelerinde faaliyet gösterememişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun gücü ve etkisi Avrupa devletlerinin bu bölgelerde etki kurmasını engellediği için Afrika'nın iç bölgelerinde yaşayan Müslüman topluluklar, Osmanlı İmparatorluğu ile yakın ilişki kurma imkânı bulabilmiştir (Uçar, 2000: 61; Hazar, 2011: 81, 88, 101). Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri gücü ve stratejilerinden dolayı Afrika'nın Doğu ve Kuzey sahillerinde etkinlik gösteremeyen Avrupalı sömürgeci devletler, 19. yüzyılın başlarından itibaren Afrika'da daha yoğun olarak görünmeye başlamıştır (Roberts, 2010: 524). Bu durumun bir sonucu olarak bölge 19. yüzyılın sonlarında yeniden önem kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, devletin Afrika ve Orta Doğu'daki Avrupa emperyalizminin yayılmasını durdurma ve kendisinin güvenliğini tehdit etmeye başlayan bu yayılmaya engel olma isteğinin bir sonucu olarak Afrika bölgesi de önem kazanmaya başlamıştır. 1885 Berlin Konferansı² (Batı Afrika Konferansı-Kongo Konferansı) Antlaşması'nın Hinterland Doktrini olarak bilinen 34. maddesi, Osmanlı İmparatorluğu açısından

² Berlin Konferansı sonucunda 26 Şubat 1885 tarihinde yedi bölüm ve 38 maddeden oluşan bir antlaşma imzalanmıştır (Şahin, 2018: 251).

kritik önemde olmuştur zira bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa Uluslar Ailesi içindeki yerini güvence altına almaya çalışmıştır (Armaoğlu, 2018: 85). Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu bilindiği üzere oldukça sorunludur. Zira bir zamanlar güçlü olan, Hristiyan olmayan bir imparatorluk, hızla modernleşen birçok Avrupa devleti ile kıyaslandığında zayıflamıştır (Donelli ve Cannon, 2025: 10).

Minawi'ye (2016) göre, Berlin Antlaşması'nın 34. maddesi, Afrika'da bir kıyı bölgesini kontrol eden bir gücün, üzerinde "asgari düzeyde devlet otoritesi" var olan bitişindeki Afrika iç bölgelerini talep etmesine izin vermektedir. Bu maddeye dayanarak Osmanlı İmparatorluğu, o dönemde Sahel'in Çad Gölü havzası üzerinde kontrol sağlamayı ve bunu Libya kıyısıyla birleştirerek Afrika'daki varlıklarını pekiştirmeyi ve imparatorluk imajlarını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda Osmanlı İmparatorluğu, İslami kimliklerini ve Libya'daki Senusi tarikatı ile olan bağlarını kullanmıştır. Ancak çabaları sınırlı kalmıştır zira talepleri Fransa'nın bölgeye yönelik planları ile çakışmıştır, bunun sonucunda da konferans katılımcısı Avrupa güçleri tarafından reddedilmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in İslami odaklı Osmanlı otoritesini yeniden canlandırma girişimlerine rağmen hem Libya'da hem de Sahel'de bu çabalar nihayetinde başarısız olmuştur (Donelli ve Cannon, 2025: 10). Ancak bu girişim İtalyanların Libya'yı işgal girişimleri sırasında Ömer Muhtar önderliğinde başlayan ayaklanma sırasında meyvelerini vermiş ve Libya'daki İtalyan işgalini ve ilerlemesini geciktirmiştir. Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun dini bağlara verdiği önem, Sahel'in dünya ve Ortadoğu-Akdeniz-Afrika havzasındaki Müslüman topluluğun bir parçası olduğu yönünde kalıcı bir jeopolitik algı oluşturulmasına destek vermiştir. Bu algı, Türkiye'nin modern jeopolitik tahayyülünü ve ulusal rol kavramını da etkilemiştir. Örneğin, Halifeliliğin merkezi olarak İstanbul, AK Parti ile bağlantılı daha dindar dış politika elitleri için hâlâ önemlidir (Georgeon, 2003). Türkiye, bu örtüşen kimlikleri stratejik olarak kullanarak, Sahel gibi bölgeleri zihinsel haritalarına ve jeopolitik vizyonuna dahil etmektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 10-11).

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından, Türkiye'nin Sahel bölgesine ilgisi Soğuk Savaş dönemindeki ekonomik ve siyasi zayıflıklar nedeniyle onlarca yıl unutulmuştur. Bunda Soğuk Savaş döneminin jeopolitik ortamı ve bu bölgenin ve bölgedeki devletlerin Soğuk Savaş'ın başlarında hala Avrupalı devletlerin sömürgesi olmasının da etkisi vardır. Kafkaslar, Karadeniz ve Balkanlardan kendisine yönelen Sovyet tehdidi bu dönemde Türkiye'nin varlığını tehdit eder hale gelmesi ve Arap Dünyası'ndaki bazı devletlerin Doğu Blokuna yakın tutumları sebebiyle Türkiye, Sahel ve Orta Afrika'ya açılma gibi bir politika vizyonu geliştirmemiştir. Ek olarak maddi ve sistemsiz sınırlamalar, Türkiye'yi Batı bloğu içinde ikincil bir konuma yerleştirerek, algılanan küresel hiyerarşisini etkilemiştir (Tombuş ve Aygenç, 2017: 70-85). Ancak, bu ikincil konum, Türk dış politika eliti için, hiçbir zaman tam olarak tatmin edici olmamıştır. Dünya görüşü ne olursa olsun dış politika eliti Türkiye'nin dünya siyasetinde öne çıkmasını sürekli olarak arzulamıştır. Özal döneminde, Türkiye'nin dış politikası imparatorluk geçmişini seçici bir şekilde vurgulamaya başlamış ve Osmanlı tarihini yeniden gündeme getirmiştir. Bu değişim, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile yenilenen etkileşiminin zeminini hazırlamıştır. Bu durum, Balkanlar, Orta Doğu ve Orta Asya'daki bölgelerle ilişkilerin başarıyla yeniden kurulmasıyla kolaylaştırmıştır. Bu değişim kapsamında yeniden şekillenen Türkiye'nin zihinsel haritaları ise Afrika kıtasını iki farklı bölge olarak tasvir etmiştir (Özkan, 2012: 19-28). Magrip, tarihî Osmanlı bağlantıları ve Türkiye'nin ulusal (güvenlik) çıkarları nedeniyle doğal bir etki alanı olarak görülürken, Sahra Altı Afrika bilinmeyen, uzak, fakir ve istikrarsız bir bölge olarak görülmüştür (Donelli, 2021). Bu bölünme, Türkiye'nin Sahel'i etki alanının bir parçası olarak hayal etmede karşılaştığı fikri zorlukları göstermektedir. Bu perspektif farklılığına ek olarak Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile etkileşiminin, Balkanlar ve Orta Asya'daki temaslarının aksine, uluslararası aktörler tarafından teşvik edilmediği görülmektedir. Yani uluslararası sistem, Türk dış politikasını Afrika'da desteklememiştir. Bunun yerine, bu etkileşim içeriden gelişmiştir. Bu kendi yönlendirdiği süreç,

Türkiye'nin bir medeniyet devleti olarak insani yardım ve sömürge karşıtı dayanışmayı dış politikasında yansıtmamasının bir göstergesidir. Bu durum, Türkiye'nin kendisini Batılı sömürge güçlerinden ayırmak istediğini ve iş birliği ile kapasite geliştirmeyi angajmanlarının temel taşı olarak gördüğünü bir kez daha ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye'nin Sahel ile olan ilişkisi tamamen özgeci değildir. Nijer, Burkina Faso ve Mali'deki 2020'lerin başındaki darbeler ile azalan Fransız varlığı, bölgedeki siyasi istikrarsızlığı artırmış ve Türkiye siyasi olduğu kadar ekonomik fırsatlar da sunmuştur (Donelli ve Cannon, 2025: 11-12). İstikrarı resmi olarak savunurken aynı zamanda azalmış Fransız etkisinden yararlanma yönündeki bu çift yönlü yaklaşım, Türkiye'nin Sahel'de yükselen bir aktör olarak hedeflerini yansıtmaktadır. Bu noktada Türkiye'nin amacının Fransa'nın yerini almak ve onu Sahel'den çıkarmak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yüzden Nijer ve diğer Afrika ülkelerindeki anti-Fransız protestoları sıklıkla Türk medyası tarafından yakından takip edilmektedir. Bu tutum Türkiye'yi, Afrika devletlerini Batı bağımlılığından kurtaran bir kurtarıcı olarak konumlandırma söylemi desteklemek amaçlıdır. Ayrıca Türkiye'yi merkezi konumda, iyiniyetli bir aktör olarak tanımlayan ulusal rol söylemi ile de uyumludur (Donelli ve Cannon, 2025: 12). Ancak bu durumun hiç de kolay olmayacağı ve Fransa'dan boşalacak olan yeri Afrika'da Türkiye' kiyasla çok daha eski ve güçlü bir ülke olan Çin'in doldurmak için harekete geçeceği de açıktır. Bu da Türkiye'nin Sahel politikasının dikkate alması gereken muhtemel gelişmelerden birisidir.

Bu yeni dış politika söylem ve yaklaşımının bir sonucu olarak AK Parti siyasi eliti, Türkiye'nin "çoklu bölgesel kimlikleri olan merkezi bir ülke" olduğu söyleminin de desteği ile bölgede etkili olması, Ortadoğu başta olmak üzere bitişik bölgelerde de öncü ve lider rolü oynaması ve bölgesel bir güç olarak, bu bölgelerde cereyan eden olayları kendi faydası ve çıkarına uyacak şekilde yönlendirmesi gerektiğini iddia etmiştir (Duran ve Özdemir, 2012:184-185; Güder ve Mercan, 2012:75-78). Bu kapsamda, eş zamanlı olarak bölgesel güç ve küresel aktör olma istek ve iddiaları da resmi şekilde dile getirilmiş ve uluslararası kamuoyunun bu durumdan haberdar olması da amaçlanmıştır. Bu iddianın mümkün olabilmesi için gerekenin ise bölgesel tarihi ve kültürel bağları canlandırılması görülmüştür. Bu sayede bu yeni politikanın başarıya ulaşması için gereken yumuşak güç ve kamu diplomasisi temelinin tesis edileceği öngörülmüştür (Turan, 2023:73).

Özetle, Türkiye'nin jeopolitik tahayyülü ve ulusal çıkarları, Sahel ile olan etkileşimini yönlendirmektedir. Bu yaklaşım, tarihi anlatıları, insani idealleri ve ulusal çıkarları bünyesinde bir araya getirmektedir. Maddi kısıtlamalar devam etse de Türkiye'nin değişen dış politika vizyonu, onun tarihî kimliğini Sahra Altı Afrika'daki çağdaş hedeflerle dengeleyebilen bir medeniyet devleti ve merkez ülke konumuna getirebilecektir. Bu hedefler ve onları tanımlayan etkileşim, bir sonraki bölümün odak noktasını oluşturmaktadır.

5. Sahel'le Etkileşim

Türkiye'nin ulusal çıkarları ile jeopolitik tahayyülünün kesişimi, pragmatizm, devlet ve sivil toplum iş birliği ve Türk gücünün sınırlarını takdir etme ile karakterize edilen bir Sahel etkileşimine yol açmıştır. Bu etkileşim İslami vurgularla desteklenmektedir ve iki amaç taşımaktadır: kültürel ve dini yakınlıkları ilişkiler kurmak için bir iletişim kanalı ve ortak miras olarak kullanmak ve aynı zamanda Türkiye'yi Batı sömürge mirasına bir alternatif olarak sunmak (Martin, 1985: 189-208; Schritt, 2016: 229-254). Bu ikili yaklaşım teorik çerçeveye yakından ilişkilidir; zira Türkiye'nin ulusal çıkarları ve jeopolitik tahayyülü, onu bir medeniyet devleti ve Afro-Avrasya makro bölgesinde merkezi bir aktör olarak tanımlamaktadır. Merkezi bir güç olma isteği ve iddiasında olan Türkiye'nin Sahel'deki eylemlerinin arkasındaki motivasyonlar ise ekonomik çıkarlar, politik hırs ve belirgin kader anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 13).

AK Parti döneminde Türkiye, Sahra bölgesinde devlet öncülüğündeki girişimleri, ticari faaliyetleri ve sivil toplumdan gelen insani çabaları bir araya getiren çok yönlü bir dış politika geliştirmeye çalışmıştır. Bu kombinasyon, mali kazanç elde etmeyi amaçlarken aynı zamanda siyasi etki ve statüyü artırmayı da hedeflemektedir. Türkiye'nin kaderini gerçekleştirme inancı, vizyonunu hayata geçirme ve etkinliğini genişletme çabalarını yönlendirmekte, geleceği şekillendirmedeki rolüne olan inancını desteklemektedir. Bu dinamik, bölgeye yönelik Türk politikasını şekillendirmektedir. Dünya'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi Sahel bölgesinde de savunma sanayii, eğitim ve altyapı sektörü, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik etki arayışında kritik alanlar olarak öne çıkmıştır. Sadece birkaç yıl içinde bu sektörler, Afrika'daki Türk aktivizminin odak noktaları haline gelmiş olmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin Sahel bölgesindeki jeopolitik varlığını güçlendirme noktasında etkili bir araç olmuştur. Bu yüzden ismi zikredilen sektörler, Türkiye'nin dış politikasının kıtada nasıl işlediğini göstermek amacıyla vaka çalışmaları olarak seçilmiştir (Donelli ve Cannon, 2025: 13-14).

5. 1. Sahel'le Savunma İş Birliği

2019 yılından bu yana Bayraktar TB2 gibi Türk yapımı insansız hava araçlarına (İHA) ve zırhlı araçlar dahil diğer savunma ekipmanlarına artan ilgi, Ankara'yı Afrika savunma pazarlarında önemli bir oyuncu konumuna getirmiştir. Önemli ölçüde devlet katkısı ve finansmanı ile geliştirilen bu sistemler, Libya, Dağlık Karabağ ve Ukrayna'daki savaş alanlarındaki başarılarıyla dünya çapında tanınmış ve performansları ile maliyet etkinlikleri ile dikkatleri üzerine toplamıştır (Kurç 2024: 378-395). Türk İHA'larının Çin yapımı İHA'ları özellik olarak yakalaması ve Rus yapımı tankları imha etmesi, Afrika ülkeleri arasında itibarlarını artırmıştır. Sadece Sahel bölgesinde bile Senegal, Nijerya, Niger, Togo, Çad, Mali ve Burkina Faso gibi ülkeler Türk İHA'larını satın almış, Etiyopya, Fas, Libya ve Angola da önemli alıcılar ve kullanıcılar haline gelmiştir (Rossiter ve Cannon 2022: 210-229; Le Monde 2024). Gelişen savunma ticareti, Türkiye'nin "Türkiye Eksenli" inşa eden merkez ülke olma iddiası ve daha geniş kapsamlı jeopolitik hedeflerini desteklemektedir. Ayrıca 18 Afrika ülkesinde görev yapan askeri ataşeler aracılığıyla ve Türk Eximbank'tan sağlanan kaynaklarla Afrika'da savunma ürünlerinin satışları teşvik edilmektedir. Bu durum da Türk yapımı savunma ürünlerinin, Otokar, BMC ve Roketsan dahil olmak üzere, satın alınmasını kolaylaştırmaktadır (Cannon, 2021: 160-177; Millî Savunma Bakanlığı 2024).

Savunma sanayi ürünleri ihracatının stratejik olarak teşviki, uzmanlar tarafından çok kanallı diplomasi olarak adlandırılmaktadır (Kurç, 2024, ss. 378-395). Bu yaklaşım diplomatik temasları, ticaret heyetleri ziyaretleri ve savunma sergilerini içermektedir. Bu koordine çaba, Türkiye'nin silah satışlarındaki hızlı büyümede kritik bir rol oynamıştır. Donanımın ötesinde, Türkiye kendini güvenlik eğitimi sağlayıcısı olarak konumlandırmıştır. Türk subayları, Somali Ulusal Ordusu'nun (SNA) yaklaşık üçte birini ve Somali'de Haramcad birimi gibi özel polis güçlerini eğitmektedir (Cannon ve Rossiter, 2019). Önümüzdeki on yıl boyunca Türkiye, Afrika devletlerinde bir güvenlik sağlayıcısı olarak rolünü genişletmeyi ve güvenlik sorunlarını ele alabilecek bir ortak olarak imajını güçlendirmeyi hedeflemektedir (Donelli ve Cannon, 2025: 14-15).

Türkiye'nin Afrika savunma pazarındaki artan varlığı, bölgesel bir güç olarak etki alanını genişletme arzusunun yansıması olarak görülmektedir. Silah satışlarını, güvenlik iş birliğini ve askeri eğitimi aktif bir dış politika aracı olarak kullanmaya çalışan Türkiye, savunma stratejisini, ulusal çıkarlarını ve merkez ülke olma jeopolitik vizyonuyla uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin geleneksel ulus-devlet sınırlarını aşma ve Afro-Avrasya makro bölgesinde varlığını hissettirme isteğinden kaynaklanmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin Afrika'daki askeri angajmanları tarihi paralelliklerle uyumludur. Türkiye'nin Afrikalı ülkelere güvenlik sağlama taahhüdü 16. yüzyılda Osmanlı'nın Portekizlilere karşı Müslüman Adal Sultanlığı'na (günümüz Somali Cumhuriyeti topraklarında) sağladığı yardımı benzetilmektedir. Benzer şekilde,

görece zayıf sahra-altı devletlere ve devlet dışı aktörler tarafından tehdit edilen bu ülkelere odaklanması, Türkiye'nin bu tür zorlukları ele almak için benzersiz şekilde donanımlı olduğu yönündeki iddiasını yansıtmaktadır. Buna göre savunma sektörü, Türkiye'nin Afrika'daki jeopolitik varlığının somut bir genişlemesini temsil etmekte ve ekonomik çıkarlarını tarihsel anlatılarla birleştirmeye çalışmaktadır. Türkiye bu sayede hem Osmanlı geçmişiyle bağlantıları yeniden canlandırma girişimini sürdürmekte hem de çağdaş siyasi gerçekliklere göre tavır almaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma Yeni Osmanlılık adı verenler ve eleştirenler de bulunmaktadır. Zira bu durum Cumhuriyetin temel değerlerinden bir sapma olarak görülmüştür. Konunun taraftarlarına göre ise geçmişle, tarihi ve kültürel mirasla bağlantı kurmayı da amaçlayan bu düşünce Türkiye'nin ihmal edip ötekileştirdiği, hatta mahkûm ettiği tarihi ve toplumsal kimliğinin yeniden keşfedilmesi ve canlandırılması ve çoğulcu, diğer kimliklere tolerans tanıyan ve topluma dâhil olmasını sağlayan Osmanlı modelinin geri çağırılmasına fırsat olarak tarif edilmektedir (Uzgel ve Yaramış, 2009: 1). Bu kapsamda yaklaşımın kapsamına Sahel de dâhil edilmeye çalışılmış gözükmemektedir. Türkiye ile iddiayı temel alarak Afrika'da özellikle Frankafon bölgede etki tesis etmeyi amaçlamaktadır. Ancak Afrika gibi sömürgecilik faaliyetinin olumsuz yönlerini en ağır şekilde tecrübe etmiş Afrika'da tepki görmemek ve neo emperyalist refleksler geliştirmeye çalışma suçlamalarının önüne almak için Türkiye ve AK Parti siyasi eliti Yeni Osmanlılığın "siyasi anlamda bir Osmanlı yaratma dürtüsü olmadığını, sadece Osmanlı'nın kültürel, toplumsal ve bölgesel değerlerini yeni uluslararası düzenin gerektirdiği şekilde kullanarak eski Osmanlı topraklarında bir işbirliği alanı oluşturma" yönünde bir girişim olduğu açıklamasını yapmıştır (Tüysüzöğlu, 2013: 311). Daha açık bir ifadeyle; Yeni Osmanlılık tabiri kullanarak yaklaşım aleyhinde menfi propagandanın önünü almaya çalışan AK Parti, geliştirilen bu yaklaşımla "Osmanlı geçmişi ile milletin ortak tarihine yönelik görkemli bir anlatı ortaya koyma ve Osmanlı'nın çoğulcu ve hoşgörüyeye dayalı sisteminin hatırlanması ve hak ettiği yeri elde etmesinin öncelikli amaçları olduğunu ifade etmiştir (Durgun, 2020: 309). Ancak yaklaşımın Sahel ile ilgili zayıf noktası da tam burada ortaya çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve kültürel mirası konusu üzerinden Ortadoğu, Balkanlar ve Kuzey Afrika ülkeleri ile ortak bir zemin bulunmaya çalışılabilir. Ancak bu durum Sahel için geçerli olmayacaktır. Zira Osmanlı İmparatorluğu'nun Sahel ile bilindiği kadarı ile kurumsallaşmış bir ilişkisi ve irtibatı olmamıştır. Bu noktada Osmanlı tarihi ve kültürel mirası istenen ortak zemini tam olarak sağlayamayabilir.

5. 2. Eğitim Faaliyetleri

Eğitim sektörü, Türkiye'nin Afrika ile etkileşiminin başlangıçta sivil toplum girişimlerinden doğduğunu, sonrasında ise devlet öncülüğündeki çabalara dönüştüğünü göstermektedir. 2000'lerin başında, FETÖ'ye bağlı kuruluşlar eğitim faaliyetlerinde öncülük etmiş, Afrika elitlerinin çocuklarının eğitime yönelik okullar kurmuştur (Shinn, 2015). Bu okullar orta-üst sınıf ailelere hitap etmiş ve kıdemli bürokratların çocuklarına burs imkânı sunarak yerel yetkililer üzerinde etki sağlamayı amaçlamıştır (Angey-Sentuc, 2015). Bu elitist yaklaşım, hareketin tabanını genişletmek ve ekonomik ile politik hedeflerini ilerletmek için geleceğin Afrika yönetici sınıfları arasında tanışıklıklar kurmayı hedeflemiştir (Donelli ve Cannon, 2025: 15).

2016 darbe girişiminin ardından, FETÖ'ye bağlı okullar Türkiye için çözülmesi gereken öncelikli bir sorun haline gelmiştir. Ankara, hareketi hızla bir ulusal güvenlik tehdidi olarak tanımlamış ve hareket ile bağlantılı kurumların tasfiyesini dış politikasının merkezi bir unsuru haline getirmiştir (Yavuz ve Koç 2016: 136-148; Donelli, 2019: 67-80). Türk hükümeti, yurtdışında bu hareket ile irtibatlı okullarının kontrolünü üstlenmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı hibrit kamu-özel bir kuruluş olan Maarif Vakfı'nı kurmuştur. Ancak bu süreç, yerel yetkililerin iş birliğini gerektirmiştir ve bu durum zaman zaman Afrika hükümetleriyle gerilimlere yol açmıştır (Akgün ve Özkan, 2020: 59-71).

Maarif Vakfı'nın faaliyetlerine paralel olarak, Türkiye, Türk dili ve kültürünü tanıtmak amacıyla Yunus Emre Enstitüleri ve Türk Burs Sistemi (Türkiye Bursları Sistemi, TBBS) aracılığıyla kamu diplomasini desteklemeye çalışmıştır. TBBS, sosyoekonomik geçmişe bakılmaksızın Afrika'nın en yetenekli öğrencilerine burslar sunarak uzun vadeli ilişkiler kurmayı hedeflemektedir. Programın başlangıcından bu yana, 60.000'den fazla Afrikalı öğrenci Türkiye'de eğitim görme fırsatı bulmuştur (Yahya, 2023). Mezunlar, ülkelerine döndüklerinde veya Türk işgücü piyasasına katıldıklarında Türkiye ile bağlarını sürdürmeye teşvik edilmektedir. Bu sayede gelecekte Türkiye ile Afrika arasında ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin artması için gereken ekonomik ve sosyal zeminin oluşmasına imkân sağlanmış olacaktır (Donelli ve Cannon, 2025: 16).

Eğitimle ilgili çalışmalar aynı zamanda Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmak için kültürel ve dini boyutların kullanımını da vurgulamaktadır. Bu çabanın bir parçası olarak, Türkiye, Burkina Faso, Mali, Cibuti ve Çad gibi önemli Müslüman nüfusa sahip ülkelerde cami, kuyu ve çeşme inşaatı ve yenilenmesini finanse etmiştir. Özellikle, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gana'nın başkenti Akra'daki ulusal caminin inşasını desteklemiştir. Bu projeler iki amaç taşımaktadır: Türkiye'nin dini bağlarını güçlendirmek ve Afrika'da medeniyet kimliğini ortaya koymak. Bu girişimlere tarihi bir arka plan bulunmaya çalışılsa da, girişimler genellikle Türkiye'nin jeopolitik hayal gücünün yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Sırbistan'daki Sultan Valide Camii'nin restorasyonu, kültürel restorasyonun eski Osmanlı topraklarıyla daha yakın ilişkiler kurmada bir araç olarak nasıl hizmet ettiğini göstermektedir (Todorović, 2021: 141-156). Benzer şekilde, Türkiye'nin Nijer'deki Agadez Sultanlığı için yürüttüğü tanıtım çalışmaları, böyle bağlantılar büyük ölçüde sembolik kalmakla birlikte, uzak tarihi bağları kendi anlatısına entegre etme çabasını yansıtmaktadır (Bulur, 2018).

Daha geniş jeopolitik bağlamda, eğitim sektörü Türkiye'nin hem tabandan yukarı hem de yukarıdan aşağı yaklaşımları benimseme ve bunlardan faydalanma yeteneğini ortaya koymaktadır. Sivil toplum örgütleri başlangıçta Türkiye'nin eğitim alanındaki etkisini genişletmede kilit bir rol oynamıştır. Bu örgütler, Türkiye'yi öncü ve medeniyet devleti olarak görme vizyonlarıyla uyumlu ilişkiler kurmuşlardır. AK Parti bu girişimleri pekiştirmiş ve Türkiye'yi büyük bir bölgesel güç ve merkezi bir ülke olarak kendi vizyonuna uygun şekilde yönlendirmeye ve uluslararası sisteme kabul ettirmeye çalışmıştır. Türkiye bu girişimleri ile Batı eğitim modellerine alternatifler sunarak hem yerel ihtiyaçları karşılayabilen hem de Afrika'daki baskın Batı anlatılarına meydan okuyabilen benzersiz bir ortak olarak konumlanmaya çalışmaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 16-17).

Bu strateji aynı zamanda Türkiye'nin Afrika'daki diğer büyük güçlerle olan jeopolitik rekabetini de yansıtmaktadır. Fransızca ve İngilizce konuşan okullara alternatifler sunarak, Türkiye kendisini eğitim alanında farklı bir ortak olarak konumlandırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin burs programları ve kültürel projeleri sadece Batı etkisine meydan okumakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin Sahra gibi bölgelerdeki jeokültürel güç yansıtma imkanını da artırmaktadır. Bu çabalar, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını pratik politikaya entegre etme noktasında gelişen kapasitesini göstermektedir ve Türkiye'nin Afrika'daki artan etkisine katkıda bulunan kalıcı bağlantılar sağlamaktadır. Sonsöz olarak, Türkiye'nin eğitime verdiği önem, karmaşık siyasi ortamlarda nasıl uyum sağladığını ortaya koymakta ve gelişen adaptasyon kapasitesini göstermektedir. Örneğin, Türkiye başlangıçta kamu diplomasinin büyük bir kısmını devlet dışı aktörlere devretmişken, bu çabaları daha sonra Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü gibi devlet kurumları altında merkezileştirme yoluna gitmiştir. Bu değişim, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini şekillendirme konusundaki hedefini yansıtmaktadır.

5. 3. İnşaat-Altyapı Projeleri

İnşaat sektörü, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik diplomasisinin bir ayağını teşkil etmektedir. Bu strateji, Türkiye'nin ulusal stratejisini ve jeopolitik hayal gücünü vurgulamaktadır; zira altyapı projeleri makro-bölgesel hedeflerinin somut bir uzantısı olarak hizmet etmektedir. Sahel bölgesinin başka yerlerinde, Türk inşaat şirketleri önemli projelerle faaliyet alanını genişletmektedir. Bunlar arasında yeni bir havaalanı, 2019 Afrika Birliği zirvesi için bir konferans merkezi ve Nijer'de hükümet kompleksleri bulunmaktadır. Türk şirketleri ayrıca Benin'de otelleri yenilenmiş, Senegal'in Dakar kentindeki havaalanını işletmiş ve ek altyapı projelerini tamamlamıştır. Bu faaliyetler, Türkiye'nin inşaat sektöründeki daha geniş dinamiği yansıtmaktadır. Afrika'da Türk inşaat sektörü, devletler arası diplomasi ve büyükelçiler ile savunma ataşelerinin attığı temellerle desteklenen Türk dış politika vizyonunun bir bileşeni olarak kullanılmıştır (Esen ve Gümüştü, 2018: 349-372).

Tanzanya'daki demiryollarından Ruanda'daki stadyumlara kadar Türkiye'nin altyapı projeleri, Türkiye'nin ulusal rol kavramının ve jeopolitik hayal gücünün Afro-Avrasya makro bölgesindeki dış politikayı nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. İlk olarak 1990'larda sivil toplumun eğitim çalışmalarıyla başlayan bu çabalar, AK Parti ile bağlantılı iş dünyası elitleri tarafından pekiştirilmiş ve elitler arası bağlantılar kurulmuştur. Kritik altyapı projelerine katkı veren Türkiye, Çin ve Fransa gibi büyük güçlerle rekabet etmeye çalışmaktadır. Bu vizyon, altyapı projeleri ve Afrika başkentlerini Türkiye'ye ve ötesine bağlamadaki Türk Hava Yolları'nın stratejik rolünde somutlaşmaktadır (Donelli ve Cannon, 2025: 17).

Türkiye'nin inşaat faaliyetleri, ulusal çıkar, ekonomik çıkarlar ve jeopolitik hedefleri bir araya getirmede kullanılmaktadır. Bu faaliyetler, ticaret ve diplomatik ilişkileri geliştirmesinin ötesinde, Türkiye'nin kendini yardımsever ve kaynakları iyi kullanan bir aktör olarak algıladığı imajını güçlendirmektedir. Bu sayede Türkiye, yumuşak güç projeksiyonu yapmakta ve Afrika elitleriyle ilişkilerini pekiştirmektedir. Özetle, Türkiye'nin altyapı çalışmalarını, jeopolitik etkisini geliştirmek için elitler arası diplomasiyi, ticari faaliyetleri ve altyapı projelerini stratejik olarak kullandığını göstermektedir. Bu bağlamda inşaat sektörü, Türkiye'nin jeopolitik tahayyülünü uygulanabilir politikalara nasıl entegre ettiğini göstermektedir. Bu girişimler yine de diğer ülkelerdeki Türkiye faaliyetleriyle, örneğin Türkiye'nin büyük askeri üsler kurduğu ve bazı durumlarda askeri müdahalelerde bulunduğu Libya veya Somali'de, ya da binlerce Türk işletmesinin faaliyet gösterdiği ve Türk savunma üreticilerinin daha köklü bir varlığa sahip olduğu Cezayir'deki faaliyetlerle kıyaslandığında gölgede kaldığı belirtilmektedir (Kharief, 2022). Ancak bu, Sahel ve daha geniş anlamda Batı Afrika'nın Mağrip'i de içeren daha büyük bir Türk ekonomik ve siyasi stratejisinin parçası olmadığı anlamına gelmemektedir (Tanchum, 2021). Yine de Sahel'de özellikle Türkiye'ye gösterilen ilginin, en azından şimdilik, bölgedeki gerçek varlığına oranla yetersiz olduğu da görülmektedir. İkili ilişkiler artmış olsa da hiçbir Sahel ülkesi Türkiye'nin Afrika'daki ilk on ticaret ortağı arasında yer almamaktadır ve Türk ticareti ile yatırımlarının çoğu Kuzey Afrika'da kalmaktadır (Parlar Dal ve Dipama, 2023). Ancak buna rağmen Ankara, Sahra'nın küresel ve bölgesel güçler arasında rekabetin kritik bir cephe haline geldiğinin farkındadır ve ekonomik ve güvenlik fırsatlarının peşinde bölgedeki avantajlı bir konumu güvence altına almanın önemini görmektedir (Carbone ve Casola, 2022: 126).

6. Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'nin Sahel ile etkileşimini analiz etmek için jeopolitik hayal gücü ve ulusal çıkarlarını birleştirme çabasına açıklayıcı bir yaklaşım getirmeye çalışmaktadır. Dış politika çalışmaları, sıklıkla dış politika aktörlerinin davranışlarını açıklamak için jeopolitik yaklaşımı kullanmaya çalışmaktadır. Bu çalışma, ulusal rol teorisinin uygulanması ve dış politika elitlerinin algılarını şekillendiren iç ve dış faktörlerin sistematik bir şekilde analiz edilmesini amaçlamıştır.

Ayrıca, jeopolitik hayal gücü, devlet davranışını yönlendiren kurgulanmış zihinsel haritaları ve tarihsel anlatılara, Türkiye örneği üzerinden atıfta bulunmaya çalışmıştır. Bu birleşik çerçeveyi Türkiye'nin dış politikasına, özellikle de Sahel bölgesine yönelik yaklaşımına uygulayarak, küresel siyasetteki Batı dışı aktörleri de fark etmemizi sağlamaktadır. Bu kapsamda bölgesel güç olan ve bunu daha da geliştirmek isteyen Türkiye'nin motivasyonlarını, stratejilerini ve bölgesel güç dinamiklerini yeniden şekillendirmedeki artan rolünü incelemek için özgün bir analitik bakış açısı sunmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin Sahel politikasının yeni bir olgu olarak algılanmasının aksine, analizimiz, Türkiye'nin kendini Afro-Avrasya merkezli bir ülke olarak görmesine dayanan köklü tarihi bir süreklilik ve arka plan olduğu iddiasına vurgu yapmaktadır. Tarihi kader ile pragmatik uyumun birleştiği bu vizyon, Osmanlı döneminden günümüze evrilmiştir ve Türkiye'nin kalıcı jeopolitik arzularını yansıtmaktadır. Ancak çalışma, Türkiye'nin sınırlılıklarını da ortaya koymaktadır: Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki Sahel'e yönelik girişimleri Avrupa emperyal hakimiyeti ve iç kırılma nedeniyle engellenmişken, Soğuk Savaş dönemi Türkiye Cumhuriyeti maddi kısıtlar ve dış baskılarla karşı karşıya kalarak iddialarını sınırlamak zorunda kaldığına da dikkatleri çekmektedir.

Jeopolitik hayal gücü ile ulusal rol ve ulusal çıkar konularının kesişimi, Türkiye'nin Sahel'deki ikili yaklaşımını açıklamaya yardımcı olabilir. Bir yandan Türkiye, Batılı eski sömürge güçlerine karşı iyimser, İslami bir alternatif olarak konumlanmaktadır ve küresel konumunu güçlendirmek için İslami semboller ve anti-sömürge söylemine başvurmaktadır. Öte yandan, pragmatik ekonomik ve stratejik çıkarlar zaman zaman eylemlerini yönlendirmede etkili olmaktadır. Örneğin, savunma ihracatları ve askeri eğitim, Türkiye'nin bölgesel güvenlik zorluklarını ele alma ve kendisini bir güvenlik sağlayıcısı olarak konumlandırma arzusuna katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, eğitim ve altyapı projeleri, yerel kalkınma ihtiyaçlarına hitap ederken Türkiye'nin Çin ve Fransa gibi daha güçlü aktörlerle rekabet edebilen eşsiz bir ortak imajını pekiştirmesinde kullanılmaktadır.

Bu çalışma, Sahel konusunda dış politika literatürüne katkıda bulunma amacındadır. Öncelikle, ulusal çıkar ile jeopolitik tahayyülün birleşiminin devlet davranışını, özellikle Batı dışı bağlamlarda, nasıl etkileyebileceğine dikkat çekmektedir. İkinci olarak, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'daki dış politikasını milli kimlik, ulusal çıkar ve ulaşılabilir hedeflerin maddi kısıtlarla etkileşimini vurgulayarak ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin Sahel'deki eylemlerini jeopolitik tahayyül ve ulusal çıkarlarının bir evrimi ve etkileşimi olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin Sahra'daki angajmanı, bir devletin dış politika pratiği ve yöneliminde ulusal çıkar ve jeopolitik tahayyülün kalıcı etkisini vurgulayan etkileyici bir vaka çalışması olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin kendini bir merkez ülke ve medeniyet devleti olarak görmesi, sadece dış politikasının en güçlü itici güçlerinden biri olarak işlev görmekle kalmamakta, aynı zamanda tarihsel anlatıların devamlılığını ve stratejik hedeflerinin evrilen doğasını da ortaya koymaktadır. Yapısal ve maddi kısıtlamalar önemli olmaya devam etse de araştırma sonuçları Türkiye'nin dış politika yöneliminin modern jeopolitik gerçeklikler kadar kimlik ve tarihsel arzular tarafından da yönlendirildiğini teyit etmektedir.

Kaynakça

- Adigbuo, R. (2007). Beyond IR Theories: The Case for National Role Conceptions. *Politikon*, 34(1), 83-97. <https://doi.org/10.1080/02589340701336286>
- Agnew, J. (2004). *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. Londra: Routledge.
- Akca, A. (2019). Neo-Ottomanism: Turkey's Foreign Policy Approach to Africa. *New Perspectives in Foreign Policy*, (17), 3-8.

- Akdeniz, E., ve Göker, E. (2011). The Historical “Stickiness” of Nationalism Inside Turkey’s Political Field. *Turkish Studies*, 12(3), 309-340. <https://doi.org/10.1080/14683849.2011.604218>
- Akgün, B., ve Özkan, M. (2020). Turkey’s Entrance to International Education: The Case of Turkish Maarif Foundation. *Insight Türkiye*, 22(1), 59-71.
- Angey-Sentuc, G. (2015). Challenging the Soft Power Analysis. A Case Study of African Students in the Gülen Movement’s Turkey. *European Journal of Turkish Studies Social Sciences on Contemporary Türkiye*, (21), 1-21. <https://doi.org/10.4000/ejts.5254>
- Arai, M. (2021). *Turkish Nationalism in the Young Turk era*, vol. 43. Leiden: Brill.
- Aras, B. (2018). *Reform and Capacity Building in the Turkish Foreign Ministry: Bridging the Gap Between Ideas and Institutions*. Turkey, The Arab Spring and Beyond içinde (ss. 29-45). Aras, B. ve Keyman, F. (Ed.). Londra: Routledge.
- Aras, B., & Fidan. H. (2009). Turkey and Eurasia: Frontiers of a New Geographic Imagination. *New Perspectives on Türkiye*, (40), 193-215. <https://doi.org/10.1017/S0896634600005276>
- Armaoğlu, F. (2018). *20 Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aydin, M. (2013). *Determinants of Turkish Foreign Policy: Historical Framework and Traditional Inputs*. Seventy-Five Years of the Turkish Republic içinde (ss. 152-186). Kedourie, S. (Ed.). Londra: Routledge.
- Babacan, M. (2020). “Teoriden Pratiğe Türkiye’nin Ortadoğu Politikası Kıyamet Coğrafyasında Denge, Süreklilik ve Değişim”, *Uluslararası Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/2020/04/07/teoriden-pratige-turkiyenin-ortadogu-politikasi-kiyamet-cografyasinda-denge-sureklilik-ve-degisim/> (Erişim Tarihi 13.06.2026).
- Başer, E. T. (2015). Shift-of-Axis in Turkish Foreign Policy: Turkish National Role Conceptions Before And During AKP Rule. *Turkish Studies*, 16(3), 291-309. <https://doi.org/10.1080/14683849.2015.1050958>
- Bilgin, P. (2009). Securing Turkey Through Western-Oriented Foreign Policy. *New Perspectives on Turkey*, (40), 103-123. <https://doi.org/10.1017/S0896634600005239>
- Brunn, S. D. (1998.) A Treaty of Silicon for the Treaty of Westphalia? New Territorial Dimensions of Modern Statehood. *Geopolitics*, 3(1), 106-131. <https://doi.org/10.1080/14650049808407610>
- Bulur, M. (2018). “Turkish Aid Body Restores Ottoman Legacy in Niger”, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/en/africa/turkish-aid-body-restores-ottoman-legacy-in-niger/1263323> (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Calis, S. (1995). The Turkish State’s Identity and Foreign Policy Decision-Making Process. *Mediterranean Quarterly*, 6(2), 135-155.
- Cannon, B. J. (2021). *Turkey’s Military Strategy in Africa*. Turkey in Africa: A New Emerging Power? içinde (ss. 160-177). Tepeciklioğlu, E. E. ve Tepeciklioğlu, A. O. (Ed.). Londra: Routledge.
- Cannon, B. J., ve Donelli, F. (2024). Turkey-Africa Relations and Turkey’s National Role Conception as the Centre Country: Continuity or a Break with the Past? *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(3), 295-310. <https://doi.org/10.1080/19448953.2023.2236511>

- Cantir, C., ve Kaarbo, J. (2012). Contested Roles and Domestic Politics: Reflections on Role Theory in Foreign Policy Analysis and IR Theory. *Foreign Policy Analysis*, 8(1), 5-24. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2011.00156.x>
- Carbone, G., ve Casola, C. (2022). *Sahel: 10 Years of Instability. Local, Regional and International Dynamics*. ISPI.
- Chérif, M. H. (1999). Algeria, Tunisia and Libya: The Ottomans and Their Heirs. *General History of Africa*, (5), 233-261.
- Çiftçi, S., ve Ertugay, F. (2011). Türkiye'nin Dış Politikası Bağlamında Ortadoğu'ya Yönelik Tutumlar: Üniversite Öğrencilerinin Algıları Hakkında Bir Alan Tartışması. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 7(28), 1-26.
- Del Sarto, R. A., ve Soler i Lecha, E. (2024). Regionalism and Alliances in the Middle East, 2011-2021: From a "Flash in the Pan" of Regional Cooperation to Liquid Alliances. *Geopolitics*, 29(4), 1-27. <https://doi.org/10.1080/14650045.2023.2268542>
- Donelli, F. (2019). The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-State Lobby. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 13(1), 67-80. <https://doi.org/10.1080/23739770.2019.1632588>
- Donelli, F. (2020). Explaining the Role of Intervening Variables in Turkey's Foreign Policy Behaviour. *Interdisciplinary Political Studies*, 6(2), 1-35.
- Donelli, F. (2021). *Turkey in Africa: Turkey's strategic involvement in Sub-Saharan Africa*. Bloomsbury.
- Donelli, F. (2022). *UAVs and beyond: Security and defence sector at the core of Turkey's strategy in Africa*. Berlin: Megatrends Afrika. <https://doi.org/10.18449/2022MTA-PB02>
- Duran, H. ve Özdemir, Ç. (2014). Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 181-198.
- Durgun, Ş. (2020). Türk Ulusal Kimliğinin Dönüşümü ve Yeni Osmanlıcılık. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 299-316.
- Edib, H. (1935). *Conflict of East and West in Turkey*. Yeni Delhi: Jamia Millia Extension Lectures.
- Esen, B., & Gumuscu, S. (2018). Building a Competitive Authoritarian Regime: State-Business Relations in the AKP's Turkey. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(4), 349-372. <https://doi.org/10.1080/19448953.2018.1385924>
- Georgeon, F. (2003). *Abdulhamid II: Le Sultan Calife*. Paris: Fayard.
- Ghanem, D. (2018). "The Sahel: Europe's African Borders", *European Institute of the Mediterranean*, <https://www.iemed.org/publication/the-sahel-europes-african-borders/> (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Glaser, C. L. (2014). *Realists as Optimists: Cooperation as Self-help*. The Realism Reader içinde (ss. 157-166). Elman, C. ve Jensen, M. (Ed.). Londra: Routledge.
- Gokay, B. (2015). Reflections on Turkish Foreign Policy Under Davutoglu: From Status quo to a "New" Grand Strategy? *Journal of Global Faultlines*, 2(2), 44-49. <https://doi.org/10.13169/jglobfaul.2.2.0044>
- Güder S. ve Mercan, M. H. (2012). 2000 Sonrası Türk Dış Politikasının Temel Parametreleri ve Orta Doğu Politikası. *İnsan ve Toplum*, 2(3), 57-92.

- Güney, A. (2015). *Imagining 'Europe as an Empire': Competing/Converging Geopolitical Imaginations and EU Enlargements*. Revisiting the European Union as Empire içinde (ss. 96-114). Behr, H. ve Stivachtis, Y. (Ed.). Routledge.
- Güney, A., & F. Gökcan, F. (2010). The 'Greater Middle East' as a 'Modern' Geopolitical Imagination in American Foreign Policy. *Geopolitics*, 15(1), 22-38. <https://doi.org/10.1080/14650040903420370>
- Hale, W. (2002). *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*. Londra: Frank Cass.
- Haugom, L. (2019). Turkish Foreign Policy Under Erdogan: A Change in International Orientation? *Comparative Strategy*, 38(3), 206-223. <https://doi.org/10.1080/01495933.2019.1606662>
- Hazar, N. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri*. Ankara: USAK Yayınları.
- Hisarlıoğlu, F. (2022). *A Critical Geopolitical Reading of Turkish Foreign Policy: Critical Readings of Türkiye's Foreign Policy içinde* (ss. 49-74). Erdoğan, B. ve Hisarlıoğlu, F. (Ed.). Cham: Springer International Publishing.
- Hollis, M., & Smith, S. (1986). Roles and Reasons in Foreign Policy Decision Making. *British Journal of Political Science*, 16(3), 269-286. <https://doi.org/10.1017/S0007123400004415>
- Holsti, K. J. (1970). National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 14(3), 233-309. <https://doi.org/10.2307/3013584>
- Ince, B. (2012). *Citizenship and Identity in Turkey: From Atatürk's Republic to the Present Day*. Londra: Bloomsbury Publishing.
- Kardaş, Ş. (2010). Turkey: Redrawing the Middle East Map or Building Sandcastles? *Middle East Policy*, 17(1), 115-136. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4967.2010.00430.x>
- Karpat, K. H. (1975). *Turkey's Foreign Policy in Transition: 1950-1974*, Vol. 17. Leiden: Brill Archive.
- Kasaba, R., & Bozdoğan, S. (2000). Turkey at a Crossroad. *Journal of International Affairs*, 54(1), 1-20.
- Kelly, P. (2006). A Critique of Critical Geopolitics. *Geopolitics*, 11(1), 24-53. <https://doi.org/10.1080/14650040500524053>
- Keskin, M. (1998). Atatürk'e Göre Millet ve Türk Milliyetçiliği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14(41), 360-373.
- Keyder, Ç. (2016). *Europe and Turkish Identity*. Challenging Identities içinde (ss. 135-49). New York: Routledge.
- Kharief, A. (2022). "Diplomats, Spies, and Arms Deals: How Turkey Grows its Soft Power in North Africa and Beyond", *Rosa Luxemburg Stiftung*, <https://www.rosalux.de/en/news/id/46772/diplomats-spies-and-arms-deals> (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Kirsch, S. ve Flint, C. (2015). *Geographies of Reconstruction: Re-thinking Post-war Spaces*. The Politics of International Intervention içinde (ss. 39-58). Londra: Routledge.
- Kösebalaban, H. (2011). *Turkish Foreign Policy: Islam, Nationalism, and Globalization*. New York: Palgrave Macmillan.

- Kurç, Ç. (2024). No Strings Attached: Understanding Turkey's Arms Exports to Africa. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(3), 378-395. <https://doi.org/10.1080/19448953.2023.2236515>
- Kutlay, M., & Öniş, Z. (2021). Turkish Foreign Policy in a Post-Western Order: Strategic Autonomy or New Forms of Dependence? *International Affairs*, 97(4), 1085-1104. <https://doi.org/10.1093/ia/iia094>
- Le Monde. (2024). "Africa, The New Playground for Drone Exporters", https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/01/05/africa-the-new-playground-for-drone-exporters_6405337_4.html (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Mamadouh, V., ve Dijkink, G. (2006). Geopolitics, International Relations and Political Geography: The Politics of Geopolitical Discourse. *Geopolitics*, 11(3), 349-366. <https://doi.org/10.1080/14650040600767859>
- Mansbach, R., & Rhodes, E. (2007). The National State and Identity Politics: State Institutionalisation and "Markers" of National Identity. *Geopolitics*, 12(3), 426-458. <https://doi.org/10.1080/14650040701305633>
- Martin, G. (1985). The Historical, Economic, and Political Bases of France's African Policy. *The Journal of Modern African Studies*, 23(2), 189-208. <https://doi.org/10.1017/S0022278X00000148>
- Minawi, M. (2016). *The Ottoman Scramble for Africa: Empire and Diplomacy in the Sahara and the Hijaz*. Palo Alto: Stanford University Press.
- Ministry of Foreign Affairs of Türkiye. (2023). National Foreign Policy in the "Century of Türkiye": A Synopsis. Ankara: Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs.
- Öniş, Z. (2004). Turgut Özal and His Economic Legacy: Turkish Neo-liberalism in Critical Perspective. *Middle Eastern Studies*, 40(4), 113-134. <https://doi.org/10.1080/00263200410001700338>
- Öniş, Z., ve Yılmaz, Ş. (2009). Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey During the AKP Era. *Turkish Studies*, 10(1), 7-24. <https://doi.org/10.1080/14683840802648562>
- Ó Tuathail, G. (1997). At the End of Geopolitics? Reflections on a Plural Problematic at the Century's End. *Alternatives*, 22(1), 35-55. <https://doi.org/10.1177/030437549702200102>
- Ó Tuathail, G. (2002). *Postmodern Geopolitics?: The Modern Geopolitical Imagination and Beyond*. Rethinking Geopolitics içinde (ss. 28-50). Dalby, S. ve Ó Tuathail, G. (Ed.). Londra: Routledge.
- Özkan, M. (2012). Türkiye'nin Afrika'da Artan Rolü: Pratik Çabalar ve Söylem Arayışları. *Middle Eastern Analysis/Ortadoğu Analiz*, 4(46), 19-28.
- Panossian, R. (2002). The Past as Nation: Three Dimensions of Armenian Identity. *Geopolitics*, 7(2), 121-46. <https://doi.org/10.1080/714000931>
- Parlar Dal, E. (2012). The Transformation of Turkey's Relations with the Middle East: Illusion or Awakening? *Turkish Studies*, 13(2), 245-267. <https://doi.org/10.1080/14683849.2012.685257>
- Parlar Dal, E., ve Dipama, S. (2023). "Assessing Turkey-Africa Engagements", *Africa Policy Research Institute*, <https://afripoli.org/uploads/publications/APRI-turkey-Africa-relations.pdf> (Erişim Tarihi 12.02.2026).

- Pehlivanturk, B. (2019). The Effects of National Role Conceptions on Bilateral Relations: Japan-Turkey Relationship in Quests of Identity. *Asia-Pacific Review*, 26(2), 105-126.
- Roberts, J. M. (2010). *Avrupa Tarihi* (çev. Fethi Aytuna). İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Robins, P. (1997). Turkish Foreign Policy Under Erbakan. *Survival*, 39(2), 82-100. <https://doi.org/10.1080/00396339708442913>
- Rossiter, A., ve Cannon, B. J. (2019). Re-examining the 'Base'. *Insight Turkey*, 21(1). <https://doi.org/10.25253/99.2019211.09>
- Rossiter, A. ve Cannon, B. J. (2022). Turkey's Rise as a Drone Power: Trial by Fire. *Defense & Security Analysis*, 38(2), 210-229. <https://doi.org/10.1080/14751798.2022.2068562>
- Rygiel, K. (2002). *Stabilizing Borders: The Geopolitics of National Identity Construction in Turkey*. Rethinking Geopolitics içinde (ss. 118-142). Dalby, S. ve Ó Tuathail, G. (Ed.). Londra: Routledge.
- Satanakis, S. M. ve Süss, K. (2021). *The Shift in Turkey's Foreign Policy*. Viyana: Austria Institut für Europa-und Sicherheitspolitik.
- Schritt, J. (2016). From Nuclear Imperialism to Petro-democracy? Resource Assemblages and the Emergence of a New Political Configuration in Niger. *Canadian Journal of African Studies/Revue Canadienne des études Africaines*, 50(2), 229-254. <https://doi.org/10.1080/00083968.2016.1202850>
- Shinn, D. H. 2015. *Hizmet in Africa: The Activities and Significance of the Gülen Movement*. Los Angeles: Tsehai.
- Sözen, A. (2013). *A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges*. Islamization of Türkiye under the AKP Rule içinde (ss. 101-121). Yesilada, B. ve Rubin, B. (Ed.). Londra: Routledge.
- Şahin, G. (2018). Afrika'nın Sömürgeleştirilme Sürecinde Berlin Konferansı (1884-1885) ve Afrika Basınına Yansımaları. *History Studies*, 10(1), 247-268. <https://doi.org/10.9737/hist.2018.579>
- Talbot, V. ve Magri, P. (2018). *Turkey: Towards a Eurasian Shift?* Milan: Ledizioni Ledi Publishing.
- T. C. Millî Savunma Bakanlığı. (2024). "The Offices of the Military Attaches in Abroad", <https://www.msb.gov.tr/SavunmaGuvencik/icerik/the-offices-of-the-military-attaches-in-abroadpdf> (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Tanchum, M. (2021). "Turkey's Maghreb-West Africa Economic Architecture: Challenges and Opportunities for the European Union", *German Institute for International and Security Affairs, Centre for Applied Turkey Studies*, no. 3. https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/CATS_Working_Paper_Nr_3_Michael_Tanchum_Turkeys_Maghreb_West_Africa_Economic_Architecture.pdf (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Tepeciklioğlu, E. E., Vreÿ, F., ve Baser, B. (2023). Introduction Türkiye and Africa: Motivations, Challenges and Future Prospects. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(3), 1-6. <https://doi.org/10.1080/19448953.2023.2236514>
- Todorović, M. (2021). TİKA's Heritage Restoration Projects: Examples of Foreign Aid or Proof of Neo-Ottomanism? *Insight Türkiye*, 23(3), 141-156. <https://doi.org/10.25253/99.2021233.8>

- Tombuş, H. E., ve Aygenç, B. (2017). (Post-) Kemalist Secularism in Türkiye. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 19(1), 70-85. <https://doi.org/10.1080/19448953.2016.1201995>
- Tuncer, B. (1975). *External Financing of the Turkish Economy and Its Foreign Policy Implications*. Türkiye's Foreign Policy in Transition, 1950-1974 içinde (ss. 206-224). Karpas, K. H. (Ed.). Leiden: Brill.
- Turan, A. (2023). Ak Parti Döneminde Yaşanan Dış Politika Sarmalı: Sebepler, Araçlar ve Örnekler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (78), 66-101.
- Tüysüzöğlü, G. (2013). Milenyum Sonrası Türk Dış Politikası: Yeni Osmanlıcılık ve Türk Avrasyacılığı Ekseninde İnşa Edilen bir Pragmatizm. *Alternatif Politika*, 5(3), 295-323.
- Ulusoy, K. (2024). The Montreux Convention: A Key for Understanding the Geopolitics of the Eastern Mediterranean and Black Sea. *Southeast European and Black Sea Studies* 1-18. <https://doi.org/10.1080/14683857.2024.2433800>
- Uçar, A. (2000). *140 Yıllık Miras: Güney Afrika'da Osmanlılar*. İstanbul: Tez Yayınları.
- Uzgel, İ. ve Yaramış, V. (2009). "Özal'dan Davutoğlu'na Türkiye'de Yeni Osmanlıcı Arayışlar", Academia, https://www.academia.edu/41183129/%C3%96zaldan_Davuto%C4%9Fluna_T%C3%BCrkiyede_Yeni_Osmanl%C4%B1c%C4%B1_Aray%C4%B1%C5%9Flar (Erişim Tarihi 12.06.2026).
- Volkan, V. D. (2000). Large Group Identity and Chosen Trauma. *Psyche-Zeitschrift für Psychoanalyse und Ihre Anwendungen*, 54(9-10), 931-953.
- Walker, S. G. (1987). *Role Theory and Foreign Policy Analysis*. Durham: Duke University Press.
- Wish, N. B. (1980). Foreign Policy Makers and Their National Role Conceptions. *International Studies Quarterly*, 24(4), 532-554. <https://doi.org/10.2307/2600291>
- Yahya, E. (2023). "What Makes Türkiye's Universities a Magnet for African Students", *TRT Afrika*, <https://www.trtafrika.com/insight/what-makes-turkiyes-universities-a-magnet-for-african-students-12288730> (Erişim Tarihi 12.02.2026).
- Yavuz, M. H. (2020). *Nostalgia for the Empire: The politics of Neo-Ottomanism*. Oxford: Oxford University Press.
- Yavuz, M. H., ve Koç, R. (2016). The Turkish Coup Attempt: The Gülen Movement vs. The State. *Middle East Policy*, 23(4), 136-148. <https://doi.org/10.1111/mepo.12239>
- Yelçe, N. Z. (2021). *Palace and City Ceremonials*. A Companion to Early Modern Istanbul içinde (ss. 143-167). Hamadeh, S. ve Kafescioğlu, Ç. (Ed.). Leiden: Brill.